

Tuomo Pirttimaa

Malja

Tarina

1.

En minä edes halunnut myydä niitä porsaita.

Koko soutumatkan Liminganlahden yli mietin että en halua, vaikka päänahkaa kirveli vieläkin. Toinen oli karju ja toinen emäporsas. Halusin jättää ne ja porsittaa, niissä on sikakarjan alku. Jos ensi keväänä koloan takanevan männyt, viisi vuotta tästä ja olen sytyttämässä tervahautaa. Syksyllä rahat kourassa, siitä talon tekoon ja vaimon ottoon.

Mutta isä että ei: tuommoinen töherö vaimoa tarvi eikä saa, menet ja myyt porsaat, kuulikko. Rahat tuot takaisin joka pennin, kuulikko.

Ei se malttanut olla lyömättäkään. Vielä se on riskimpi ja pystyy, mutta ei ole kauan.

Niin että minä siitä soutamaan markkinoille. Meri oli tyyni, Riutun nokalla alkoi tuulla etelästä. Nostin airon pystyyn ja viritin kankaan niin kuin olin nähnyt tehtävän. Olin ensimmäistä kertaa yksin merellä, istuin veneen perässä ja viiletin. Vähän aikaa tuntui vapaalta, sitten taas isän ääni korvissa. Isä istui rahilla piisin edessä, kaivoi hehkuvan hiilen tuhkasta, tuhrusti tulta, puhalsi ja meuhkasi humalassa ja naama noessa.

Vai naista tekee mieli, häh? Töherö olet ja töherönä pysyt.

Mistä isä minun naisasiat tiesi. Ei mistään.

Perkele.

Oulusta näkyi ensin laivojen mastot Toppilan satamassa.

2.

Sanovat että Perkele kuiskuttelee ihmisen korvaan. Viekottelee hairahtumaan.

Jos se oli sitä. En minä kyllä muista kun etempää Merikosken kohinan ja pään sisältä oman veren, kun se yksi alkoi osoitella sormella ja viisastella minun paskaisista ja paikatuista vaatteista.

Seisoin sääriä myöten rannan kurassa, en uskaltanut tulla laiturin kylkeen, se oli hienommille kuin minun tervavene. Porsaat kiljuivat veneen perässä puukalttereiden takana.

Vedin raskasta venettä ja tarvoin liejussa. Kuuntelin pilkkaa. Joku kaupunkiporvarin poika. Sillä oli valkea paita ja vihreä liivi, kengät nätit kuin naisella. Herrojen viitta hartioilla.

Pehmeästä rannasta vei kovalle maalle laudanlosoja, sain veneen kiinni ja minun oli pakko nousta porvarispojan ja kavereittensa eteen. Se alkoi laittaa pilkkansa sekaan ruotsin sanoja, mutta asiasta ei voinut erehtyä. Vatkasi riettaallisesti lantiotaan ja huuteli hävyttömyyksiä asioista, joista miestä ei yleensä kestä pilkata. Eikä nuorta miestä kannata.

Perkele varmaan kuiskutti. Porsaat kiljuu.

Kovalle maalle vei muutama liukas losolauta, siinä ympärillä kuraa ja liehua. Porvarispoika pilkkasi ja ilkkui.

Se osoitti porsaita ja nytkytti ja röhki ja nauroi.

Eikä porsaat osanneet olla hetkeäkään hiljaa.

Minulla pimeni, karkasin päälle. Se yritti karkuun mutta liukastui, läsähti haisevaan mutaan ja ihmispaskaan, minä siihen kahareisin päälle ja puristin, painoin pään alas. Pitelin.

Kun raivo hiipui, huomasin miten sileiltä herraspojan vaatteet tuntuivat.

Se ei enää liikkunut.

Nousin ylös, Perkele hiljeni, koski ei.

Minun piti vain myydä porsaat mutta nyt tässä oli kuollut mies. Kaupunkilaiset katselivat mykkinä, sitten alkoi huuto ja sitä riitti.

3.

Olen minä soutanut kovaa ennenkin mutta en koskaan niin kuin Oulusta. Rannasta lähti joku juoksemaan ja arvasin mihin. Soudin samaan suuntaan, kuulin sananviejän huudon linnaan vievältä pukkisillalta. Miestappoa se huusi suomeksi ja vieraalla kielellä.

Vesi kohisi keulassa kuin veri päässä, linnan hirsitornit ja kivivalli jäivät taakse, soudin raadin lohypadon ohi salmeen. Sitten Toppilan satama ja isot laivat, meri aukesi, lähdin myötätuuleen. Vasta Kraaselissa pysähdyin.

Merenpuoleisen lahden perässä oli pitkä ruovikko, sain veneen piiloon. Sydän jyskytti, makasin rannalla selälläni ja ihmettelin mitä nyt. Kraaseli oli pohjoiseen päin viimeinen tuttu paikka. Etempänä en ollut eläessäni käynyt. Nyt piti varmaan mennä.

Ensimmäisenä yönä en päässyt lähtemään. Luodosta tultiin purjeilla mutta tyyntyi ja ne jäivät Kraaselin vierelle ankkuriin aamuyöksi. Syötin porsaita että pysyvät hiljaa.

Koko päivän merellä oli kulkijaa, moni vene meni pohjoiseen ja niiden mukana sana kulki minun edelle. Tämän jälkeen piti varoa kaikkia. Muuten oli edessä paluumatka, linnan kivityrmä ja pölkky.

Makasin Kraaselin hietikolla ja pitelin käsiä kaulalla.

Siinä on kaikista kätevin kohta laittaa ihminen kahteen eri palaseen. Olin nähnyt.

Päätin että minua ei laiteta.

Ensimmäisenä jätin pois meren ylityksen. Vastarannalla oli outo kieli ja miten sitä ihminen ilman kieltä. Mutta yhtä vähän kuin ruotsista, minä tajusin merestä. Minä tiesin pellostä ja metsästä ja siitä, miten metsästä tehtiin peltoa. Ja porsaista minä ymmärsin. Niillä on rehellinen katse.

Minulle jäi kaksi jokea. Ensimmäinen lähti kohta Kraaselin jälkeen, sieltä tuli tervaa ja kulkijaa ihan liikaa. Toisen suulle oli pitempi matka, mutta sitä pääsi kuulemma erämaihin. Vedenjakajan takana oli vastassa iso Ryssänmaa, jos meni liian pitkälle.

Piti vain jättää menemättä.

Mutta sille asialle, ettei minulla ollut kuin vene, kaksi tyhjää kättä ja kaksi porsasta, piti tehdä jotain.

Ohitin Iin Haminan aamuyöllä. Porsaat nukkuivat kun sauvoin ensimmäisen kosken ylös. Piiskausmännyn kyljessä riippui joku onneton.

Oli juhannuskesä vuonna 1652.

4.

Missä isäntä, minä tivasin. Ison talon piika oli rannan keittokodassa tekemässä tulta, säikähti.

Oulun markkinoilla, sai sanotuksi.

Missä muu väki?

Yksi renki vaan mutta se on –

Piika lopetti kuin puukolla leikaten, tajusi puhuneensa sivu suun. Harpoin ylös törmää, rengin jalat pistivät aitan ovesta. Piika juoksi perässä, siitä ei ollut vastusta, kävelin yli rankilta ja oksennukselta haisevasta rengistä.

Keräsin tavaraa. Kirveitä, sahan, kolorautoja ja petkeleen. Hirren rakoon oli pistetty hyvä liippa, työnsin saapasvarteen. Kannoin tavarat veneeseen piian ulinassa.

Vilja-aitassa heitin olalle ison säkin jauhoja, viereisessä renki yritti jaloilleen mutta ei päässyt. Pudotin pirtin vartaasta leipiä, koukin nurkasta astioita ja padan.

Suolaa. Vaatetavaraa. Venevajasta nostelin kyytiin verkkoja ja köysiä, melkein uuden atraimen ja arinan. Kasa oli korkea kuin heinäsuova ja vene ui syvällä. Sauvoin keskivirtaan, renki konttasi aitasta ja ölisi.

Tämä on Vesalan talo, se huusi, ei Vesaisilta varasteta.

Viimeisenä näin kun piika pieksi maassa makaavaa miestä kepillä, sitten joen mutka.

En ymmärtänyt miksi sen piti lyödä renkiä. Miksi minua piti niin kauan kuin olin lyöjää pienempi?

5.

Pysähdyin törmälle puraisemaan einettä, veneen vedin heinikon sisään.

Näin ihmisen.

Sekin olisi nähnyt minut, jos en olisi heittäytynyt.

Makasin rantavedessä liikkumatta ja kuuntelin airojen kolinaa. Se ohitti niin läheltä, että kuulin hankaimien vitasten narinan. Tasaisia airon vetoja, ei se katsellut, sousti ohitse.

Silloin porsaasat alkoivat kiljua. Huusivat veneen perällä kuin henkensä hädässä, makasin rähmälläni ja odotin joka hetki veneen kokan työntyvän heinikon sekaan. Minulla ei mitään kättä pitempää, ei kirvestä käsillä, pitikö se tappaa jos se tulee, en minä pysty ihmistä tappamaan. Oulu oli vahinko.

Mutta se sousti ohitse. Piileskelin ja ihmettelin koko päivän, mikä varjelus laittoi kuuron soutajan minun kohdalleni ennen kuin tajusin. Härkälintu huutaa ruovikossa kuin porsaalta väännettäisiin saparoa poikki. Ei se ollut edes vilkaissut.

Uskalsin jatkaa matkaa vasta illalla.

Porsaasat olivat levottomia ja tiesin mitä niille piti tehdä, enkä olisi halunnut.

Soudin ja sauvoin koskia yöt, aamuisin piilotin veneen. Nukuin ja söin huonosti, en uskaltanut tehdä tulia, soudin, väsyin. Lakkasi nukkumasta kokonaan. Alkoi näkyä ja kuulua kummia. Kosken alla oli tyyni lampi, lammen pohjassa moukuivat kirkonkellot lakkaamatta. Saareen tapetut ryssät valuivat usvana ja yrittivät tukehduuttaa. Jokeen kahlassi kaksi alastonta ihmistä, toisen iholle oli maalattu aaltoja ja ne kannattelivat irtileikattua päätä sarvista. Viimeisenä veden pinnalla näkyi nyrkit, sarven kärjet ja sitten taas ei mitään.

Kun lopulta nukahdin, nukuin aamusta aamuun. Vielä päivän lepäsin ja söin kun ruoka taas maistui. Joki alkoi taas näyttää siltä miltä piti. Sain pistettyä atraimella hauen rantavedestä.

Myöhään illalla jatkoin matkaa. Näin peltoja ja törmän päälle tehtyjä matalia savupirtteja, asuttuja tai hylättyjä, ketään ei näkynyt.

Tuli eteen pitkä koski joen tiukassa mutkassa, jokiniemessä muutama talo. Kosken alta lähti puista ladottu vetotaival. Talot jäivät taipaleen ja kosken väliin.

Seurasin pitkään että taloissa varmasti nukuttiin. Kannoin ensin tavarat, sitten vedin veneen yli. Porsaasat olin suolannut tiinuun, enää ne eivät huutaneet. Ei härkälintukaan huuda yöllä.

6.

Päiviä ja viikkoja. Soutamista ja sauvomista. Isoista koskista vene piti vetää yli.

Eteen tuli järviä, ensin pieniä, sitten isompia. Ylitin ne keskeltä soutamalla tai viritin airoon purjeen jos oli oikea tuuli. Ensimmäisillä järvillä näkyi peltoja ja savuja, sitten ne loppuivat.

Joki väheni.

Joen rinnalla ei enää kulkenut polkua.

Uskalsin tehdä tulet keskellä päivää. Paistoin viimeiset porsaan lihat tikun nokassa.

Näin aukeita kenttiä järvien rannoilla. Oli tulipaikat ja tantereet mutta ei peltoa tai yhtään rakennuksen nurkkakiveä. En aluksi älynnyt mitä ne ovat, niillä oli asuttu eikä siitä ollut kauan.

Käsitin vasta kun näin. Pitkät riu'ut, nahkoja päällä, sellaisen kodin pystyi ottamaan mukaansa kun lähti. Istuin vielä veneessä kun nainen tuli kodasta.

Nainen säikähti, pudotti puisen vadin, kolahti ja kalanpalat levisivät maahan, mutta säikähdin minäkin. Nainen jähmettyi paikalleen, minä yritin karkuun. Hyppäsin perässä seisalleen ja ponnistin sestalla veneen irti rannasta.

Sitten pysähdyin. Me katselimme toisiamme.

Vene lipui kauemmas rannasta.

Järvenselän auettua olin nähnyt vaaran kuin sinisen seinän. Ymmärsin että sen tuolle puolen en enää mene, ei pidä mennä liian pitkälle. Jossain kohtaa piti lopettaa pelkääminen, jos se kohta oli tässä.

Vene loittoni. Löin sestan pohjaan ja vene pysähtyi.

Se oli erilainen nainen kuin ennen kukaan.

Katseli vain. Se oli yksin. Korpinmusta tukka. Kaikki sen vaatteet olivat nahkaa.

Olin tottunut että naiset ovat kuin se Vesalan piika, tehty jauhopölystä ja pellavasta, voivattelevat vahvemmalleen ja lyövät heikompaa. Mikä tämä oli, en osannut sanoa. Näin, että sekin päätti olla pelkäämättä.

Nainen keräili kalanpalat maasta, ne olivat kypsiä. Tulin veneeltä leivän kanssa ja liotin sitä syötäväksi. Istuimme alas kotakentälle ja söimme. Tarjosin suolaa, sille nainen

viittasi kädellään eikä laittanut, mutta leipää maisteli ja nyökytteli minulle. Katsoi silmiin kun olimme saaneet mahan täyteen.

Minusta tuntui että tämä se nainen taitaa olla.

Otin hauen ruodon hampaiden välistä ja muistin, hain veneestä samanvertaisen kalan mikä oli syöty. Nainen otti hauen ja katseli sen selässä olevaa atraimen piikin reikää. Laittoi siihen sormensa.

Istuimme vierekkäin, naisella hauki sylissä, ja se alkoi puhua. En ymmärtänyt mutta sitä oli mukava kuunnella. Muutamassa sanassa oli vähän tuttu kaiku. Nainen puhui ja tuli yhtäkkiä ihan viereen ja näin, että silläkin oli hyvä olo.

Katselin ympärilleni. Järvi jatkui itään. Vaara järven takana oli isompi kuin olin kertaakaan nähnyt. Olin noussut kuunkierron ajan koski koskelta korkeammalle. Täällä ylhäällä puut eivät kasvaneet enää yhtä ylös. Eivät ne mahtuneet.

Olin päässyt perille.

Nainen tuli syliin kasvot minun kasvoja vasten.

Vaaran laki otti taivaaseen kiinni.

7.

Kolmannen kerran kun se oli ottanut nahkaiset vaatteet pois ja tullut kahareisin istumaan syliin, tajusin että meidän piti saada yhteisiä sanoja. Nainen lojui kyljellään auringossa ja katseli minua. Osoitin sen jalkojen väliin ja se tajusi heti.

Mietti silti ensin vähän aikaa, sitten sanoi sanan omalla kielellään. Toistin monta kertaa ja päätin muistaa. Se kuulosti vähän samalta kuin malja ja niinhän se olikin.

Nainen tuli viereen ja otti minusta kiinni jalkojen välistä, puristi ja katsoi minuun.

Minä kerroin mikä sana minulle sillä oli, se toisti ja nauroi.

Kävimme läpi kaiken tavaran mikä meillä oli ja päätimme, kumman nimillä niitä kutsumme. Kun esineillä oli nimet, menimme siihen mitä niillä tehdään. Niin meille alkoi vähä vähältä tulla yhteinen kieli, joka oli sekoitus kummankin sanoja. Ei meille tullut siitä riitaa, olimme aina samaa mieltä kumpi sana tuntui suussa hyvältä. Otimme kahdesta aina paremman.

Me sovimme kaikelle nimen.

Yksi päivä se vei minut järveen pistävän hiekkaniemen päähän.

Kalma, nainen sanoi. Se oli yrittänyt haudata ne mutta liian matalalle, eläimet olivat penkoneet kalmot näkyviin. Ne haisivat. Oli matoja ja madon suita.

Siellä oli koko perhe. Katselimme ne ja sovimme sanat isälle, äidille, veljelle ja sisarelle. Sisar oli pienin, lapsi vielä.

Miehen pääkopassa oli takana pyöreä reikä. Tunsin musketinluodin reiän kun sellaisen näin. Muut oli selvitetty kirveellä, oli sellaisia jälkiä.

Miksi tämä yksi oli hengissä, sitä se ei koskaan kertonut. Ehkä kertoi silloin kun puhui minulle ensimmäisen kerran, rannassa, enkä minä ymmärtänyt sanaakaan.

Vesalasta varastetuissa tavaroissa oli rautakärkinen lapio. Maa pehmeä ja helppo kaivaa. Silitin maan ja kannoin rannasta kiviä päälle. Se kiitti, päätimme kiitokselle sanan.

8.

Yöt alkoivat pimetä.

Tervaspuu paloi veneen kokan edessä, arinan ja tyynen veden päällä. Aina kun pistin ja nostin tempovan hauen atraimella veneeseen, nainen purskahti nauruun. Tämä oli hänelle uutta.

Kun viimeiset tervakset putosivat kekäleinä järveen ja jäi vain kuun valo, nainen ynähti äänellä jonka tiesin tarkoittavan uutta sanaa. Hän näytti kahdella kädellä ylös ja sivuilla ja sanoi sen.

Ii.

Yö.

Nainen näytti veneen laidan yli ja sanoi sen uudestaan. Ii.

Järvisin oli Yöjärvi, ja tietysti koko se joki jota olin tullut. Tuttu nimi. Vielä kuun alla mustana kohoavan vaaran hän näytti, ja sekin oli saman niminen.

Meidän kotipaikallamme oli nyt nimi ja silloin tajusin, että meillä ei ollut toisillemme. Emme olleet vielä tarvinneet niitä. Osoitin naista sormella ja kysyin. Hän puisti päätä vihaisesti ja viittasi hautojen suuntaan.

Istuin veneen keulassa, osoitin perästä sauvovaa naista sormella uudestaan ja sanoin minäkin Ii.

Hän maisteli uutta nimeään hetken ja hymyili, näytti sitten minua ja ynähti kysyvästi.

Yhtä pahalta tuntui minustakin entinen nimeni. Viittasin alajuoksun suuntaan, menneisyyteen, ja sanoin mitä mieleen juolahti.

Oulu.

Oula, Ii päätti ja nyökkäsi.

Monta päivää kestäneiden sateiden jälkeen Ii vei minut suolle, johon laski vaarasta puro. Vesi oli korkealla ja hän näytti mitä Oula tarkoittaa, tulvaa, kertoi sitten nimen koko tulvaniitylle ja minä käsitin, että olen käyttänyt hänen kielensä sanoja koko ikäni. En asioiden, vaan paikkojen niminä. Hänen kansansa oli joskus nimennyt ne.

Ii käytti Oulaa toisellakin tavalla, sanoi sen joskus pehmeästi kun tuli viereen ja päälle, hän puhui silloin itsestään.

9.

Syksy tuli. Rykimä, Ii sanoi varman tuntuisesti kirkkaana aamuna koivujen puhdistuttua. Se laittoi minut vetämään veneen kannaksen yli pienemmälle järvelle. Siellä oli yhdestä rungosta tulen kanssa koverrettu haapio, mutta se ei kantanut kahta.

Soudimme saareen. Se oli iso saari, Ii kulki varovasti ja roukui, ja yhtäkkiä koivujen seasta käveli peura Iin luo.

Pidin sitä ihmeenä. Olin nähnyt niitä vain kaukaa ja ne olivat juosseet aina karkuun.

Aljo, Ii sanoi ja selitti, että tällä vaatimella me saamme peuran.

Näin että vaadin oli kiimassa. Ii laittoi sille päätset ja sanoi niiden nimen, pankka. Poro ui veneen perässä sievästi mantereelle.

Illalla Ii antoi minulle kypsän siian, otti itse vaatimen ja me lähdimme. Luulin että siika oli evääksi, mutta minun piti jättää se kesken matkan ison kiven kuppiin. Maassa kiven ympärillä oli sarven palasia, osa jo pieniksi kappaleiksi hajonneita. Ne olivat vanhoja.

Ii veti minut polvilleen kiven eteen ja pyysi hiljaisella äänellä meille kahta saalista.

Veimme vaatimen kiimakankaalle, Ii sitoi aljon nahkahihnalla puuhun. Näytti miten jalkajousi viritetään ja valitsi siihen terävistä nuolista raskaimman. Menimme makaamaan matalaan kuoppaan, se oli kaivettu sitä varten, Ii taitteli meille kuusen oksia alle ja päälle.

Odotimme.

Muistin Iin perheen haudan ja minulle tuli kylmä.

Vähän ennen hämärää iso hirvas tuli ja alkoi astua vaadinta. Vaikka tuntui kolkolta touhulta tappaa se siihen, aloin hivuttaa jousen perää olalle. Ii työnsi käden väliin.

Makasi vieressä ja huohotti jännityksestä hirvaan toimituksen ajan.

Veti käden pois vasta kun hirvas oli laskeutumassa vaatimen selästä.

Tähtäsin, laukaisin ja ymmärsin. Saimme yhdellä nuolella sen kaiken mitä Ii oli pyytänyt. Ison peuran ja keväällä syntyvän poronvasan.

Yritin aamulla hakea siian pois Iin huomaamatta. Kalaa ei enää ollut, sen paikalla kivellä oli pala tuoretta peuran maksaa.

10.

Leikkasin lihaa rannassa. Ii kantoi pitkiä suikaleita savukodan orsille ja lisäsi puuta kun nuotio alkoi riittyä. Yritin tuoda apuna lihoja ja nostella niitä kotaan, mutta Ii kielsi, sanoi ettei minun pidä puuttua hänen töihinsä.

Peuran selällä oli paksu kerros talia. Kuu, Ii sanoi sanan sille ja minusta se oli paljon parempi sana kuin tali.

Lihassa kuuta oli vähän, se oli tummaa ja kuivaa. Ei ollenkaan niin kun sianliha.

Keksin kertoa Iille millainen eläin potsi oli olemassaan. Vedin hihaa ylös ja näytin päivettymätöntä ihoa, tämän värinen, eikä karvoja paljon enempää. Käänsin sormella nokanpäätä ylös ja näytin toisella kädellä minkälainen tötterö on kärsä. Vitaksen väänsin saparon muotoon ja pitelin perseen päällä, konttasin kotakentällä savun seassa ja vinguin kuin porsas.

Kun Ii pystyi naurultaan taas puhumaan, se sanoi ettei usko ollenkaan ja pyyhki vettä silmistä. Vakuuttelin että on niitä, merimaissa lätit täynnä. Yritin kuvailla navettaa ja siellä lättiä, selitin että niille on rakennettu omat kodit. Kodat, minä sanoin tietenkin ja Ii puisteli päätään.

Lätti kuulosti oudolta kun sanoin sen ääneen. Sitä sanaa me emme koskaan tarvitse. Täällä sika oli hyödytön.

Ii epäili, että siat ovat osaksi ihmisiä ja kysyi, mitä me siellä alajuoksulla oikein puuhasimme. Se kertoi millaisina suomalaisia täällä pidettiin: isoina ja karkeina, pahatapaisina ja kovaäänisinä, likaisina ja haisevina. Että menimme naimisiin miten sattui ja lisäännymme ilman mitään rajaa.

Nyt se sanoi ymmärtävänsä mistä se johtui.

Sinäkin olet noin vaalea, se pyyhkäisi minun hiuksiani.

Kuin, mikä se oli, porsas.

Mutta et sinä enää haise, Ii sanoi minulle.

Ensin suutuin mutta seuraavana päivänä jo ajattelin, että jos se on oikeassa. Mistä sen tiesi. Aika moni asia oli muuttunut ja näytti nyt erilaiselta kuin minut oli opetettu ajattelemaan.

Satoi ensilumen pian lihojen savustamisen jälkeen.

11.

Lunta tuli paksusti. Ii kertoi paikasta, jossa perheet elivät talvet yhdessä, mutta minua sinne ei oteta.

Enkä minä voisi mennä. Siellä kävi verottaja joka talvi.

Kruunulla oli pitkä muisti. Minut voitiin löytää ja viedä takaisin. Ensin piiskaumännyn kylkeen, sitten pölkylle. Jos jättäisivät Iin mestaamatta, se istuu loppuikänsä joka sunnuntai kirkon huorapenkissä.

Sitä minä mietin, mitä se istuessaan oppisi.

Kesällä olimme juosseet kauas aina kun järvelle ilmestyi vene, kolme kertaa.

Tulimme takaisin vasta yön jälkeen.

Kukaan niin kuin minä ei saa nähdä minua, olin kertonut Iille ja se nyökkäsi.

Ja kukaan niin kuin sinä ei halua nähdä minua, minä jatkoin.

Vasta siinä tuli ymmärrys ja taju, ensimmäisen kerran, mitä minulla oli jäljellä. Piti istua alas, pää alkoi pyöriä kun mietin, onko minulla vähän vai paljon.

Jauhosaikki pölisteltiin tyhjäksi. Viimeinen kiven päällä paistettu rieska syötiin sydäntalvella, sen jälkeen en nähnyt viljaa enää koskaan.

12.

Yksinäni olisin kuollut kylmään ja nälkään ensimmäisenä talvena. Osasin polttaa kasken ja kylvää siihen nauriin ja ohran ja rukiin, mutta niille taidoille meillä ei ollut käyttöä. Ii tiesi miten tehtiin jokeen haukipato, mihin laskettiin katajakoukut mateelle, kuinka pyydettiin syksyllä peura ja talvella majava ja laitettiin niin, että ne säilyivät.

Kuinka ensilumilla lipottiin siiat matalasta joesta.

Miten kerättiin sellaista syötävää jonka en uskonut kelpaavan kuin lampaille, mutta Iille se oli tavallista ja kohta minulle. Sienet ja kaikki.

Ei kota talvellakaan ollut surkea paikka, mutta hankiaisten aikaan me kaadoimme hongat. Kasasimme ne laakealle mäntykankaalle, hete oli suon laidassa. Kotakentälle oli puoli peninkulmaa. Järvi oli kuitenkin kulkureitti Ryssään.

Ensimmäisistä pälvistä kaivoin piilopirtin nurkkakivet ja vierittelin paikalleen kun lumet sulivat. Opetin Iin nostamaan sammalta. Näytin miten kirvestä käytetään ja naisesta tuli tarkempi salvoksen veistäjä kuin minusta. Minulla oli veistäessä vielä kiire, vaikka olin jo perillä.

Piisiä muuratessa Ii tuli kysymään sen nimeä. Sana tuntui typerältä, kuulin korvissani isän, kuulikko, ja keksin piisin tilalle uuden sanan. Ii nyökkäsi vakavana. Ei se arvannut, ettei sellaista sanaa ollut käyttänyt kukaan ennen meitä. Siksi se oli hyvä sana, oma ja kulumaton.

Muutimme syksyllä. Pihalle Ii pystytti kodan ja joka kevät ensimmäisestä kurjen huudosta kantoi minulta kysymättä keittotavarat pirtistä kotaan. Teki tulet.

Laitoin pönkän ovelle ja seurasin perässä.

13.

Me teimme kaiken yhdessä. Emme koskaan olleet huutomatkaa kauempana toisistamme siitä hetkestä, kun ensimmäisen kerran laskin veneellä rantaan.

Meidän kielestämme tuli hieno kieli, otimme parhaat sanat kummaltakin. Se on kaunis kuin laulu, mutta kukaan ihminen meidän lisäksemme ei koskaan kuule sitä. Lapsia me emme saaneet.

Vasta vanhana tajusin Iin tehneen saman kuin minä piisin kanssa, keksineen itse jos oman kielen sana maistui pahalta. Ensimmäisestä sanasta alkaen.

Meiltä puuttui paljon turhia sanoja. Puuttui kaupunki ja porvari. Puuttui perkele, joka ei koskaan kuiskutellut minun korvaani. Ei Oulussa puhunut muu kuin nuoruuden typeryyss eikä perkelettä ole. Keskenkasvuinen poikanen vei hengen toiselta samanlaiselta ilman syytä. Se muutti kaiken ja minä päädyin elämään elämäni lähelle taivasta.

Ei meillä ollut syntiäkään, josta minulle nuorena puhuttiin paljon. Täällä en nähnyt sitä missään.

Vieläkin Ii alkaa joskus tulvia ja tulee syliini ja ottaa minut maljaansa, mutta me vanhenemme. Tulee kesä, ettemme enää jaksaa kerätä ja kuivata tarpeeksi ruokaa. Seuraavana talvena ensin toinen meistä lakkaa hengittämästä, sitten toinen. Keväällä tulevat madot ja niiden suiden ahdas portti.

Maadumme savupirtin kanssa tänne taivaankaton rajalle. Räystäät laskeutuvat maahan ja vähät tavarat painuvat sammaleen alle, jää vain matala kumpu. Joku kulkija hakee tervaskantoa ja potkaisee mätästä. Sisältä pyörähtää pala ihmisen luuta tai pieni möykky ruostunutta rautaa, minun kirveeni terä.

Eikä kulkijalla ole aavistustakaan kaikista niistä kauniista sanoista.